

**A Kúria
mint felülvizsgálati bíróság
ítélete**

Az ügy száma: Pfv.IV.21.047/2021/6.

A tanács tagjai:

Dr. Kovács Zsuzsanna a tanács elnöke

Dr. Pataki Árpád előadó bíró

Dr. Stark Marianna bíró

A felperes:

felperes (cím)

A felperes képviselője:

Buczkó Ügyvédi Iroda (cím1, ügyintéző: dr. Buczkó Péter ügyvéd)

Az alperes:

alperes (cím2)

Az alperes képviselője:

Dr. Tóth Péter Bence ügyvéd (cím3)

A per tárgya:

Közösséghez tartozással összefüggő személyiségi jog megsértése

A felülvizsgálati kérelmet benyújtó fél:

Az alperes

A másodfokú bíróság neve és a jogerős határozat száma:

Fővárosi Ítéltábla 1.Pf.20.273/2021/4.

Az elsőfokú bíróság neve és a határozat száma:

Fővárosi Törvényszék 22.P.21.457/2020/14.

Rendelkező rész

A Kúria a jogerős ítéletet hatályában fenntartja.

Kötelezi az alperest, hogy 15 napon belül fizessen meg a felperesnek 76.200 (hetvenhatezer-kettőszáz) forint felülvizsgálati eljárási költséget.

A le nem rótt 70.000 (hetvenezer) forint felülvizsgálati eljárási illetéket az alperes köteles az államnak – külön felhívásra – megtéríteni.

Az ítélet ellen felülvizsgálatnak nincs helye.

Indokolás

A felülvizsgálat alapjául szolgáló tényállás

[1] A felperes a név (név) frakcióvezető-helyettese, a név1 vezetője, római katolikus vallású keresztény. A koronavírus-járvány elleni védekezés céljából a járvány kezelésére a magyar kormány létrehozta a Koronavírus-járvány Elleni Védekezésért Felelős Operatív Törzset (a továbbiakban: Operatív Törzs), amelynek tagja név2 országos tisztifőorvos (a továbbiakban: országos tisztifőorvos). Az Operatív Törzs sajtótájékoztatókon számolt be a különböző járványügyi intézkedésekről és a fertőzöttséggel összefüggő statisztikai adatokról. Az Operatív Törzs kommunikációjában 2020. márciusától visszatérő elemként szerepelt, hogy a járványban elhunytak többségében idős, valamilyen alapbetegségben, krónikus betegségben szenvedő emberek voltak.

[2] Az alperes által kiadott név3 nevű politikai napilap dátum-i számának 9. oldalán „KRÓNIKUS” címmel név4 karikaturista által készített rajz jelent meg. A karikatúrán balról az országos tisztifőorvos a sajtótájékoztatókon használatos pulpitus mögött állva, jobbra pedig a keresztre feszített Jézus Krisztus látható. A karikatúrán az országos tisztifőorvos a kereszten függő Krisztusra tekint és a feje fölött megjelenő szövegbuborékban a következő mondat szerepel: „ALAPBETEGSÉGE FÜGGŐSÉGET OKOZOTT”.

[3] A megjelent karikatúra miatt a cím4 internetes oldalon dátum1-en petíciót kezdeményeztek „cím5” címmel, amit 2021. januárjáig több mint harmincezen írtak alá. A petíció felszólította a baloldali sajtótermékek szerkesztőit, hogy hagyjanak fel a kereszténységet gyalázó tartalmak közzétételével, tartsák tiszteletben hitüket, meggyőződésüket, és ne tegyék azt ironiá, gúny tárgyává. Kérték az újságírókat, publicistákat, karikaturistákat, hogy hagyjanak fel a kereszténységet méltatlan módon támadó és Jézust parodizáló tartalmak készítésével.

A felperes keresete és az alperes ellenkérelme

[4] A felperes keresetében annak megállapítását kérte, hogy az alperes megsértette a teljes keresztény vallási közösség méltóságának jogát és ezen keresztül a felperes mint a keresztény közösség római katolikus tagjának az emberi méltósághoz és a vallásszabadsághoz fűződő személyiségi jogát azzal, hogy a dátum-án általa kiadott név3 című lapban „Kronikus” címmel olyan karikatúrát tett közzé, amely nagy nyilvánosság előtt súlyosan sérti, és kifejezőmódjában indokolatlanul bántja a keresztény közösséget és annak tagjait, így a katolikus felperest is, és ezzel jogsérelmet okoz. Az alperest elégtétel adására is kérte kötelezni oly módon, hogy a név3 című nyomtatott sajtótermékben közlemény útján kérjen bocsánatot a keresztény közösségtől és annak tagjaitól, ezen közlemény szövegét a kifogásolt karikatúrához hasonló méretben és helyen saját költségén megjelentetve. Kérte továbbá az alperes 600.000 forint sérelemdíj és járulékai megfizetésére kötelezését.

[5] A felperes keresetének jogalapjaként a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: Ptk.) 2:42. §-t, 2:43. §-ának első fordulátát, a Ptk. 2:54. § (1) és (5) bekezdését, a 2:51. § (1) bekezdés a) és c) pontját, valamint a Ptk. 2:52. §-át jelölte meg. Hivatkozott továbbá Magyarország Alaptörvénye (a továbbiakban: Alaptörvény) VII. cikkének (1) bekezdésére, valamint a lelkiismeret és vallásszabadság jogáról, valamint az egyházak, vallásfelekezetek és vallási közösségek jogállásáról szóló 2011. évi CCVI. törvény (a továbbiakban: Ehtv.) 1. § (1)-(3) bekezdésére, 6. §-ára, illetve a 7. § (1) bekezdésére.

[6] A felperes előadta, hogy a katolikus keresztény közösséghez tartozása személyiségének lényeges vonása, a perbeli jogsérelem a keresztény közösséget nagy nyilvánosság előtt érte, mivel a karikatúra országos napilapban jelent meg. A nagy nyilvánosságot alátámasztotta a karikatúra társadalmi visszhangja és az annak nyomán megjelent számtalan publikáció, valamint a petíció is. A katolikus közösséget érintő súlyos

jogsértést abban határozta meg, hogy a karikatúra kifigurázta Jézus kereszthalálát, ezzel megalázó és gyűlöletkeltésre alkalmas módon gúnyolódott a keresztény hit alapjain és a kereszténység egyik legszentebb misztériumán, a megváltáson, az emberi bűnökért kereszthalált vállaló Jézus Krisztuson – mindez megsértette a keresztény közösség tagjainak méltóságát. A karikatúra, a rajz és a szöveg együttesen a koronavírus által okozott veszélyhelyzetben felállított Operatív Törzs sajtótájékoztatóin többször elhangzott azon közlést figurázza ki, hogy a COVID-19 vírussal összefüggő halálesetek kapcsán az áldozatok korábban meglévő krónikus alapbetegségére történt utalás. A felperes azt sérelmezte, hogy ehhez a politikai, közéleti gúnyhoz ugyanakkor a karikatúra képi ábrázolásként a keresztre feszített Jézust társította és a kigúnyolt járványügyi intézkedéseket, illetve a kormányzati egészségpolitika által használt nyelvi fordulatot egy olyan parafrázissal át is alakította, amellyel egyben a Megváltó Jézust és a keresztény közösséget is öncélú és indokolatlan gúny tárgyává tette.

[7] A felperes kifejtette, hogy a „betegség” fogalma a szervezet diszfunkcionális működését, a testi, lelki, szellemi egyensúly felborulását jelenti, amely akadályozza a beteg ember életfolyamatait, mindennapi tevékenységét, a társadalmi életben való részvételét. A karikatúra Jézus működését és tanítását, szavait és tetteit minősíti „krónikus alapbetegségnek”, azaz a világ egészséges működésével szembeni káros diszfunkciónak, amely függőséget okoz. A „függőség” önmagában is betegségként definiálható, így a karikatúra szempontjából egyrészt jelenti a Jézustól, a krisztusi tanítástól való függést, a krisztusi tanokban való hitet, a keresztény vallást és egyházakat, tehát a katolikus hívők közösségét, másrészt ugyanakkor jelenti a kereszten való függést is, azaz egyben Jézus kereszthalálára is utal. A karikatúra egyértelműen gúnyos, sértő, bántó, megalázó üzenete az, hogy Jézus tanai és ténykedése a világ működése szempontjából károsnak, azaz betegségnek minősülnek. A karikatúra ezért azt is tartalmazza, hogy a keresztények, illetve a katolikus vallási közösség tagjai eleve beteg eszmében, szintén beteg, azaz addiktív módon hisznek (függők) és mindennek következménye a keresztre feszítés, azaz a fizikai megsemmisítés. A felperes értelmezése szerint ezért a karikatúra egyfajta fenyegetésként is értékelhető: Jézushoz hasonlóan követői is okkal számíthatnak arra, hogy „hitbéli függőségük” miatt megtorlás éri őket. Az ábrázolás demisztifikálja az isteni személy ábrázolását és azt sugallja, azon gúnyolódik, hogy a keresztény ember beteg és nevetséges dologban hisz. A felperes megítélése szerint Jézus kinszenvedését egyfajta alapbetegség következményeként beállítani vallásgyaláznak, istenkáromlásnak minősül és ízléstelen.

[8] A felperes a karikatúrát nemcsak tartalmát tekintve tartotta súlyosan bántónak, hanem kifejezésmódjában is indokolatlanul sértőnek minősítette. Ebben a körben előadta, hogy a kereszt a katolikus vallás egyik legfőbb jelképe és szimbóluma, a keresztre feszített, szenvedő Jézus ábrázolása a keresztény és a világi művészet gyakori témája, annak hagyományos képi megjelenítésén a kereszt alatt Jézus édesanyja, Szűz Mária áll, aki Jézus kínjai miatt maga is szenved. Ebbe a képi világba helyettesít be a karikaturista egy közéleti szereplőt, ami már önmagában indokolatlanul sértő és vallásgyalázó. Amennyiben a karikaturista a közéleti szereplővel kapcsolatos ellenérzéseit, kritikáját akarta kifejezni, azt olyan módon is megtehetette volna, amely a keresztény és katolikus vallási közösséget nem sérti. A perbeli karikatúra a bírálatnak, az iróniának a megjelenítéséhez mintegy díszletként, vagyis eszközként használta fel a keresztény közösség és a katolikusok egyik legszentebb vallási szimbólumát.

[9] A felperes nem vitatta, hogy a karikatúra a koronavírus-járvány okozta veszélyhelyzetben felállított Operatív Törzs sajtótájékoztatóin többször elhangzott közléseket figurázza ki, ugyanakkor perdöntőnek tekintette, hogy a keresztény vallási közösség nem foglalt állást abban a politikai, közéleti kérdésben, amelyet a karikatúra a kifogásolt módon

kívánt bemutatni. Kifejtette, hogy a gúnyolódó cselekmény az alperesnek sem mutatta be olyan közéleti kérdésben elfoglalt álláspontját, amely a katolikus vallási közösség valamely közéleti vitában elfoglalt álláspontjának kritikájaként volna értelmezhető, ezért a cselekmény öncélú és önkényes. Alkotmányosan nem indokolható, hogy a perbeli esetben az egyébként egyenrangú alapjogok közül az emberi méltósághoz való alapjognak kelljen meghajolnia a szabad véleménynyilvánításhoz fűződő jog előtt. A bizonyítékként bemutatott petíció, illetve az aláírók száma alkalmas a társadalmi közfelfogás bizonyítására, illetve köztudomású tény, hogy a karikatúra közzététele nagy felháborodást váltott ki a társadalomban és sokakat megbotránkoztatott.

[10] A felperes a sérelemdíj összegszerűségét a kialakult bírói gyakorlatra figyelemmel kérte megállapítani, annak preventív funkciójára is figyelemmel. Érvelése szerint a jogsértés kiemelten súlyos, mert nagy nyilvánosság előtt történt, az alperes önkényesen és öncélúan használta a katolikus szimbólumot. A felróhatóság mértékét növeli, hogy a rajz Jézust olyan vallásghalázzal tartalommal is illette, amely csak a legsötétebb keresztényüldözések idejére jellemző.

[11] Az alperes a kereset elutasítását kérte. Védekezése szerint a karikatúra közzététele nem sértette a keresztény közösség személyiségi jogait. Értelmezése szerint a jogsértő magatartásnak az adott közösség ellen kell irányulnia, amely valamilyen szintű tudatosságot mindenképpen feltételez. Az egyén jogséremlé csak akkor következhet be, ha az adott közösséghez tartozás olyan szorosan kötődik az egyén önazonosságához és integritásához, hogy a közösséget ért sérelem "átsugárzik" a közösség tagjaira is. A sértő magatartásnak mindenképpen a személyiség lényegi vonására kell irányulnia. Az átsugárzás elvének alkalmazása a véleménynyilvánításhoz való jog megfelelő védelmét biztosítja azáltal, hogy csak nagyon szűk körben, kiszolgáltatott csoportokkal szemben, extrém módon támadó magatartásokat szankcionál. A magyar lakosság több, mint fele vallja magát kereszténynek, ezért a keresztények, és ezen belül a katolikusok közössége semmiképpen sem tekinthető kiszolgáltatott csoportnak, a vallásos jelképek is lehetnek szabad véleménynyilvánítás eszközei. A vallásszabadság nem abszolút jog, a vallási közösség tagjainak el kell fogadnia, hogy mások a hitükkel ellentétes tanokat fogalmaznak meg. A jogvitában annak van jelentősége, hogy a karikatúra a római katolikus vallási közösség ellen irányult-e, vagy a vallási jelképet, így a keresztre feszített Jézust csak a karikatúra céljának elérése érdekében, a vélemény kifejtésének eszközeként használta fel a rajzoló. A csatolt petíció nem alkalmas a társadalmi közfelfogás igazolására.

[12] A karikatúra lényegi tartalmát illetően az alperes előadta, hogy az nem a keresztény vallással összefüggésben fogalmazott meg kritikát, hanem egy közszereplővel, illetve a kormánnyal szemben, vagyis aktuálpolitikai kérdésekkel kapcsolatban jelenített meg véleményt. Az általa kiadott név3 című újság köztudottan kormánykritikus napilap, az ott megjelenő publicisztikák és karikatúrák is a kormányt hivatottak kritizálni. A rajz főszereplője az országos tisztifőorvos, a képen Jézus csak egyfajta értelmező mellékszereplőként jelenik meg, a feszület a háttérben kap helyet, a Krisztus-ábrázolás pedig nem lépte túl a konvencionális megjelenítéseket. A karikatúra megszövegezése nem sérti a keresztény közösséget, mivel közéleti hívoszóval, az „alapbetegség” kifejezéssel kezdődik, amely a kormányzati kommunikáció egyik kulcsszava volt a járvánnyal kapcsolatban. A rajz azt a közlést figurázza ki, hogy a Covid-19 vírussal összefüggő halálesetek kapcsán a sajtótájékoztatókon az áldozatok korábban meglévő krónikus alapbetegségére utaltak. A karikatúra az ezzel összefüggő kormányzati mellébeszélést figurázza ki, amelybe még az is belefér, hogy az országos tisztifőorvos azt állítsa Jézusról, hogy alapbetegsége okozta a keresztthalálát, azaz „függőségét”. A karikatúra lényege az az abszurdítás, hogy még a

legtisztább és legfőbb isteni lény halálát is tudná a mai kormányzati propaganda úgy alakítani, hogy az politikai céljainak megfeleljen.

[13] Az alperes a sérelemdíj iránti igénnyel kapcsolatban kiemelte, hogy a felperes közösség részeként indított pert, és amennyiben a bíróság a keresetnek helyt adna, a 30 napos jogvesztő határidőn belül, ugyanezen jogszabályra hivatkozással akár öt milliónyi, magát kereszténynek, római katolikusnak valló személy indíthatott volna pert, a keresetben megjelölt összeget érvényesítve.

Az első- és másodfokú ítélet

[14] Az elsőfokú bíróság ítéletével a keresetet elutasította.

[15] A perindításnak a Ptk. 2:54. § (5) bekezdésében rögzített jogszabályi feltételeit megtartottnak tekintette és megállapította, hogy a felperest megilleti a személyiségi jogi igényérvényesítés alanyi joga. A vallási közösség sérülékenységet nem tartotta összefüggésben állónak a közösség létszámával, így ennek nem tulajdonított jelentőséget. Eldöntendő jogkérdésként azt határozta meg, hogy a karikatúra közlése a teljes keresztény közösség méltóságát, illetve vallásszabadságát súlyosan sérti-e. Vizsgálta a karikatúra témáját, jelentését, üzenetét, azt a kérdést, hogy a karikatúra tartalma közéleti, vagy vallási vonatkozású, a keresztény közösséggel szembeni, emberi méltóságot sértő kritika, vélemény, gúny-e. Arra a következtetésre jutott, hogy a karikatúra témája nem vallási, hanem közéleti vonatkozású, az Operatív Törzs kommunikációját gúnyolja, nem valamely vallási jelképet vagy eseményt, különösen nem magát a keresztény vallást. A karikatúra tartalmát úgy értékelte, hogy a rajz a keresztre feszített Jézus Krisztus alakját eszközként használta fel mondanivalója kifejezéséhez, ugyanakkor a véleménynyilvánítás nem a katolikus közösség méltóságának a megsértésére irányult, a karikatúra sem jelentéstartalmában, sem képi megjelenítésével nem sérti súlyosan a teljes keresztény közösség méltóságát. A rajzon alkalmazott Jézus-ábrázolás szokványos, a rajz nem sértő, bántó, lealacsonyító, így a képi megjelenítés a „kifejezőmódjában indokolatlanul bántó” jogsértés fogalmát nem meríti ki. Álláspontja szerint Jézusnak a rajzon való ábrázolása, illetve képként nyilvánosságra hozatala sem valósít meg személyiségi jogsértést. A véleménynyilvánítás szabadsága kiterjed arra, hogy a karikaturista szabadon válassza meg azokat a képi eszközöket, amelyekkel a véleményét közölni kívánja – ennek határát az jelenti, hogy a közlés ne irányuljon vallási vagy más közösség méltóságának a megsértésére, illetve a képi megjelenítése ne minősüljön indokolatlanul bántónak.

[16] Az elsőfokú bíróság a kép tartalmából nem találta kikövetkeztethetőnek a felperes értelmezését. Rögzítette, hogy a karikatúra műfajának lényege, a bárki által felismerhető, egyértelmű tartalom kifejezése. Álláspontja szerint a karikatúrának az alperes által kifejtett értelmezése (az Operatív Törzs tájékoztatása szerint a Covid-19 betegségben elhunytak gyakorlatilag valamennyien valamely krónikus alapbetegségben szenvedtek, így még Jézus Krisztusra is képes lenne az országos tisztifőorvos azt mondani, hogy halálát valamely alapbetegség okozta) az átlagos tájékozottságú olvasó számára is egyértelműen megállapítható. Jézus alakjának politikai témájú rajzokhoz történő felhasználása erkölcsileg kifogásolható, a perbeli esetben azonban nem tekinthető öncélúnak, önkényesnek. A rajz művészi színvonala, az azzal kapcsolatos felháborodás közéleti vita körébe tartozik, amelynek létét a petíció és egyéb peradatok is alátámasztották. A rajzot a keresztény közösségen kívüli személyek is negatívan értékelték, ebből pedig az elsőfokú bíróság arra a következtetésre jutott, hogy a karikatúra nem kifejezetten a keresztény közösség méltóságának megsértésére irányul. Megítélése szerint a karikatúra készítőjének és az alperesnek is tőnnie kell, hogy a véleménynyilvánítás szabadságával élve mások a közéleti vita keretében szélsőséges, akár bántó, megalázó kritikával is illessék a rajzot és annak készítőjét, ugyanakkor a véleménynyilvánítás szabadsága és a sajtószabadság a karikaturistát és az alperest is

mindaddig megilleti, amíg a rajz nem valamely közösség méltóságának a megsértésére irányul.

[17] Mindezekre tekintettel az elsőfokú bíróság megállapította, hogy Ptk. 2:54. § (5) bekezdésében írt feltételek nem állnak fenn, ezért a keresetet jogalap hiányában elutasította.

[18] A felperes fellebbezése folytán eljáró másodfokú bíróság ítéletével az elsőfokú bíróság ítéletét részben megváltoztatta, és megállapította: az alperes a kiadásában megjelenő név3 elnevezésű nyomtatott napilap dátum-i számában a „Krónikus” című karikatúra közzétételével megsértette a felperes keresztény vallási közösséghez tartozásával összefüggésben érvényesített, emberi méltósághoz fűződő személyiségi jogát. Kötelezte az alperest, hogy 15 napon belül tegye közzé a nyomtatott napilapban a karikatúra megjelenésével azonos oldalon és megjelenítési helyzetben a következő közleményt: „név7 Korlátolt Felelősségű Társaság, mint a név3 című napilap kiadója a dátum-i számában a »Krónikus« című karikatúra közzétételével megsértette a felperes keresztény vallási közösséghez tartozásával összefüggésben érvényesített, emberi méltósághoz fűződő személyiségi jogát. A kiadó az okozott személyiségi jogsértésért sajnálkozását fejezi ki”. Mellőzte a felperest a perköltség és az illeték megfizetésében marasztaló rendelkezést, és kötelezte az alperest a felperes részére 400.000 forint sérelemdíj, továbbá az elsőfokú eljárási költség megfizetésére, valamint az államnak a le nem rótt elsőfokú eljárási illeték megtérítésére. Ezt meghaladóan az elsőfokú bíróság ítéletét helybenhagyta és rendelkezett a másodfokú perköltség és illeték viseléséről.

[19] A jogerős ítélet indokolása szerint a perbeli személyiségi jogi per alapját az Alaptörvény IX. cikk (4) bekezdése és a Ptk. 2:54. (5) bekezdése határozza meg. Az elsőfokú bíróság a felperes eljárási jogi értelemben vett legitimációját tisztázta, elfogadta és a követelést érdemben vizsgálta. A másodfokú bíróság rögzítette, hogy a jelen ügyben egymással konkuráló alapjogok – a sajtót is megillető véleménynyilvánítás szabadsága és a felperes emberi méltósághoz fűződő joga, valamint közösségének méltóságával kapcsolatos alapjogi védelme – önálló és egymással összemért értelmezést is igényeltek a bíróságtól. Ezért a másodfokú bíróság alapvető jelentőséget tulajdonított az ügy alapjogi vonatkozásai feltárásának, az Alaptörvény negyedik módosításával megalkotott IX. cikk (4) és (5) bekezdés értelmezésére az Alkotmánybíróság által kifejtett álláspontoknak. Ismertette az Alkotmánybíróság határozataiban többszörösen kifejtett azon elveket, amelyek szerint az Alaptörvény értékrendjének középpontjában az emberi méltóság áll, a véleménynyilvánítás szabadságának korláta az egyes embert megillető emberi méltóság mellett – többek között – a vallási közösségek méltósága is. {14/2016. (VII. 18.) AB határozat, 3263/2018. (VII. 20.) AB határozat, 7/2021. (II. 19.) AB határozat}.

[20] A másodfokú bíróság kiemelte: a Ptk. 2:54. § (5) bekezdésében rögzített tényállás specialitásának meghatározó jellemzője, hogy az egyén az emberi méltóságának megsértését a közösséghez tartozáson keresztül szenvedni el, annak a támadásnak a következményeként, amely alapvetően nem személy szerint őt, hanem a közösséget érte. Ugyanakkor az alkalmazandó mérce mégis az egyénre vonatkoztatott, objektív mérce marad, amelyet a bíróságnak esetről-esetre kell megállapítania. A vallás és a vallási érzület – amennyiben azt az ember magáénak tekinti – az emberi méltóság szükségszerű kifejeződését is jelenti. Ezért a Ptk. 2:42. § (2) bekezdése és a Ptk. 2:54. § (5) bekezdése alaptörvény-konform értelmezése mellett szükséges annak vizsgálata, hogy a véleménynyilvánítás sérti-e a közösség tagjai emberi méltóságának korlátozhatatlan magját, ezáltal „súlyosan sértő” vagy „indokolatlanul bántó”-e, illetve a közlés öncélúan a közösség, illetve tagjai méltóságának megsértésére irányul-e. Az Alkotmánybíróság szerint a vallási közösségek tagjai nem kötelesek tűrni a közösségük hitelveit – a közügyek vitatásától függetlenül, öncélúan – sértő vagy bántó közléseket, valamint, hogy a közösség jelképeinek felhasználása önmagában nem öncélú és

jogsértő, de nem verbális kifejezések esetén a véleményszabadság alkalmazásának feltétele, hogy a közlés választott formája objektív módon is alkalmasnak tekinthető eszköze, közvetítője legyen a gondolatok közlésének {3089/2019. (IV. 26.) AB határozat, Indokolás [26]}.

[21] Az Alkotmánybíróság határozataiban megfogalmazott szempontok mentén végzett alapjogi összevetés eredményeként a másodfokú bíróság megállapította, hogy a véleménynyilvánítás a vallási hiteltet, vallási jelképet, vallásos cselekményt vagy szertartást kigúnyoló esetben a vallási közösség, illetve annak tagjai méltóságának védelme érdekében korlátozható az Alaptörvény IX. cikk (5) bekezdése alapján. A véleménynyilvánítás szabadsága nem gyakorolható korlátlanul, egy véleménynek többes üzenete, többszörös gondolati tartalma is lehet, és a jogsértő közlés nem élvez feltétlen mentességet pusztán azért, hogy abba védelmet élvező megnyilvánulások – például a közügyek körébe tartozó elemek – is vegyülnek.

[22] A másodfokú bíróság nem értett egyet az elsőfokú bíróság azon álláspontjával, hogy a karikatúra témája kizárólag közéleti, politikai jellegű volt. Megítélése szerint abból, hogy a keresztre feszített Jézus Krisztus alakját az alperes felhasználta mondanivalója kifejezéséhez, nem következik, hogy az ábrázolás nem irányult a vallási közösség megsértésére. Az irányultságot nem lehet a célzatnak megfeleltetni, azt a közösségre és a tagjaira kifejtett hatásként kell értelmezni, vagyis egy közlés szándékoltság hiányában is nyilvánvalóan megvalósíthat jogsértést, így az emberi méltóság megsértését is.

[23] A másodfokú bíróság megállapítása szerint a karikatúra egészét tekintve annak legalább két üzenete ismerhető fel. A pulpitus mögött álló országos tisztifőorvos alakja a koronavírus járvány időszakában közismertté vált sajtótájékoztató megjelenítését idézi; a neki tulajdonított szöveg és a kép alá írt cím („Kronikus”) olyan elemeket tartalmaz, amelyek kétségtávolgy gyakran hangzottak el a tájékoztatásokban. Ezeknek a képi és szöveges elemeknek az első jelentéstartalma a kormányzati kommunikáció bírálata, az állandóan ismételt, egysíkúnak tartott szövegelemek kiemelésével. A kritikai él abban ragadható meg, hogy a tájékoztatókon érdemi, konkrét esetekre vonatkozó további információ nem hangzott el. A rajz ezen értelmezése közéleti, politikai jellegű. A közléshez azonban további jelentés is társul, amely szerint az országos tisztifőorvos a kép másik szereplőjére vonatkozóan állítja, hogy függőségét saját alapsbetegsége okozta. A szöveges és képi elemek együttes értelmezésében a „függőség” szó használata kapcsolatot teremt a felperes által mögöttes tartalomként meghatározott mondanivalóval, a függőségnek a halállal való azonosításával.

[24] A másodfokú bíróság szerint az elsőfokú bíróság nem tette világossá, miből vonta le azt a következtetést, hogy a rajz alapvetően csak politikai, közéleti tartalmat hordoz. Az elsőfokú bíróság nem tulajdonított jelentőséget annak, hogy a képi ábrázolások értelmezési lépései nem azonosak a csak szöveges tartalmak értelmezésével. Nem volt tekintettel arra, hogy a karikatúrát megtekintő személyek elsősorban közvetlen összefüggést, minél egyszerűbben, gyorsan megérthető tartalmat keresnek az értelmezés során. Egy képi ábrázoláshoz a leírt szöveghez képest jóval több lehetséges értelmezés társítható, ezért a kép által hordozott információknál a szövegelemeknek kiemelt jelentősége van, azok funkciója a további értelmezést igénylő képi elemek jelentéstartalmának orientálása és könnyebb megértetése. Mindebből következően a másodfokú bíróság az elsőfokú bíróság értelmezését okszerűtlennek, tévesnek minősítette.

[25] A másodfokú bíróság értékelése szerint a vizsgált kép legerősebb jelentéstartalma a kereszten függő Krisztusról tett kijelentés („Alapsbetegsége függőséget okozott”), amelyet az Operatív Törzs egyik tagjának tulajdonít a rajzoló. Az átlagos ismeretekkel rendelkező, feltételezett olvasó a kép jelentését a szöveghez képest próbálja megfejteni, és ennek során elsőként a „függőség” szót értelmezi, mert az eredeti szövegfordulatokhoz mérten („a

halálesetek száma”, „az elhunytak száma”) ez tekinthető szokatlannak, ellentmondásosnak, ennek van figyelemfelkeltő hatása. Miután pedig a kép a kereszthalál pillanatát ábrázolja, a „függőség” és a „keresztén függés” között könnyen vonható párhuzam. A két kifejezés közti lényeges tartalmi különbség azonban egyértelmű tartalmi ellentmondást teremt, hiszen a „függőség” köznyelvi jelentése nem azonos a „halállal”, sem a kínhallállal. Ezt az olvasó csak úgy oldhatja fel, ha a „függőség” szónak az elsődleges köznyelvi jelentésétől eltérő jelentést tulajdonít és azt a képi környezet hatására a „keresztén függéssel” azonosítja. Fontos szempontként értékelte azt a másodfokú bíróság, hogy az országos tisztifőorvos a sajtótájékoztatókon kizárólag egészségügyi adatokról adott tájékoztatást, és a keresztyén felekezetek nem nyilvánultak meg a járványügyi intézkedésekkel kapcsolatban a közéleti vita szereplőiként.

[26] Az Alkotmánybíróság fentiekben megjelölt határozataiban is foglalt vizsgálati szempontokra figyelemmel a másodfokú bíróság kiemelte, hogy a koronavírus-helyzettel kapcsolatos kormányzati kommunikáció értékelése kétségtől a társadalmi diskurzus része. Az alperes által a karikatúrának tulajdonított közvetett jelentés (az abszurdnak tekintett elem felismerése és ennek az alperes interpretációjával azonos értelmezése) sem egyértelműen felismerhetőnek, sem könnyen azonosíthatónak nem tekinthető. A karikatúrából annak egészét tekintve az alperes által leírt jelentésére, a kormányzati tevékenység kritikájára nem lehet egyértelműen következtetni, mint ahogy arra sem, ahogyan a felperes a keresztyének fizikai likvidációjának, a félelemérzet keltésére alkalmasnak minősítette a karikatúrát. Összességében arra a következtetésre jutott, hogy azoknak a gondolatoknak a felismeréséhez és közléséhez, amelyeket az alperes a Krisztus-ábrázolással kapcsolatban a képhez társított, a választott kifejezőmód a közérthetőség hiányában nem volt alkalmas, és az a felperes által sértőnek tekintett részével egyáltalán nem járult hozzá a közügyek megvitatásához.

[27] A másodfokú bíróság nem fogadta el az alperes azon álláspontját, hogy a karikatúra nem Krisztusról szól, abban csak mellékszereplőként jelenik meg, és a kép nem irányul a vallási közösség megsértésére. Megállapítása szerint az alperes által megjelölt cél eléréséhez képest a Krisztus-ábrázolás és a szöveges tartalom a keresztyén közösség méltóságának szempontjából indokolatlanul bántó. A véleménynyilvánítás szabadsága a kifejezőmód megválasztásának szabadságára is kiterjed, a közérthető tartalom nélküli közlés azonban a kifejezést öncélúvá teszi, amely miatt a kifejezőmód a jelen esetben indokolatlanul bántóként értékelhető. A másodfokú bíróság utalt az Alkotmánybíróság és az Emberi Jogok Európai Bírósága (a továbbiakban: EJEB) által hangsúlyozott értékelési szempontokra (a sértő tartalom és kifejezőmód lehetőség szerinti kerülése). Az alperes által megjelölt esetjogi hivatkozások kapcsán pedig kifejtette, hogy az ügyre vonatkoztatható konkrét érvek vagy más releváns elem megjelölése és kifejtése nélkül elégtelenek voltak a jogvitába mérlegelési szempontként bevonásra. Utalt továbbá a Kúria Pfv.IV.20.199/2020/6. számú ítéletének azon megállapítására, mely szerint a véleménynyilvánítás szabadsága védett érték, de az annak kifejezéséhez használt írói eszköz és az ironia műfaji sajátossága sem adhat korlátlan felmentést mások emberi méltósága vagy a közösségek méltósága megsértésének felelőssége alól. Hivatkozott az Alkotmánybíróság 7/2021. (II. 19.) AB számú határozatának indokolására abban a körben, hogy közügy megvitatása esetén, ha a közhatalom, illetve a közhatalmat gyakorlók ellenőrzése és a közvélemény tájékoztatása, figyelmének felhívása a cél, a vélemény kifejezésének a választott formája, stílusa nem lehet következtelenül vagy túlzóan bántó.

[28] Mindezekre figyelemmel a másodfokú bíróság arra a végső következtetésre jutott, hogy a versengő alapjogi értékek közül a jelen ügyben az emberi méltósághoz fűződő jog védelmének elsőbbséget kell élveznie, ezért megállapította, hogy az alperes a karikatúra

közzétételével megsértette a felperes keresztény vallási közösséghez tartozásával összefüggésben érvényesített, emberi méltósághoz fűződő személyiségi jogát.

[29] A másodfokú bíróság megállapítása szerint az elsőfokú bíróság indokoltan mellőzte a felperes személyes meghallgatását, illetve a karikatúra szerzőjének tanúkénti kihallgatását.

[30] Mindezekre figyelemmel a másodfokú bíróság a jogsértést a Ptk. 2:51. § (1) bekezdés a) pontja alapján megállapította és a c) pont szerint az alperest elégtétel adására kötelezte.

[31] A másodfokú bíróság a Ptk. 2:52. §-ának alkalmazásával a felperes sérelemdíj iránti igényét részben találta alaposnak, figyelemmel az eset körülményeire, a jogsértés súlyára, a felróhatóság mértékére és a jogsértésnek a sértettre és környezetére gyakorolt hatására. A közlés nyilvánossága mértékének nem tulajdonított külön jelentőséget, miután ez a jogsértésnek a Ptk. 2:54. § (5) bekezdésében meghatározott tényállási eleme. Értékelte ugyanakkor a vélemény kifejezésének önkényességét és öncélúságát, valamint a vallási szimbólummal kapcsolatos vallást gyalázó sugalmazás tényét, továbbá a karikatúra ismertté válását követő, kétségkívül széles körű felháborodást. Az összecszerűség megállapításánál az összes körülmény mérlegelésével, figyelemmel a korábban hivatkozott kúriai ítéletben is megállapított szempontokra, az összes körülmény mérlegelésével – eltekintve a követelés késedelmi kamatától – a jelenkori értékviszonyok szerint állapította meg a sérelemdíj összegét.

A felülvizsgálati kérelem és ellenkérelem

[32] A jogerős ítélet ellen az alperes terjesztett elő felülvizsgálati kérelmet, amelyben - tartalmilag - a jogerős ítélet hatályon kívül helyezését és az elsőfokú ítélet helybenhagyását kérte. Megsértett jogszabályként hivatkozott a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény (a továbbiakban: Pp.) 279. § (1) bekezdésére, a Ptk. 2:51. § (1) bekezdés a) és c) pontjára, 2:52. §-ára és a 2:54. § (5) bekezdésére, valamint az Alaptörvény VII. cikkére és IX. cikkének (4) és (5) bekezdésére.

[33] Az alperes felülvizsgálati álláspontja szerint a jogerős ítélet a Pp. 279. § (1) bekezdését megsértve, figyelmen kívül hagyta az ún. „sérülékenységi tesztet”. A bírói joggyakorlat és a jogelmélet (Gárdos-Orosz Fruzsina – Pap András László: Gondolatok a gyűlöletbeszéd polgári jogi szabályozásának jogi és jogpolitikai környezetéről, ÁJT, 2014/2. 3-26. oldal) támasztja alá azt, hogy a közösségnek át kell esnie a sérülékenységi teszten is. Eszerint a közösséget ért jogsérelem esetében az egyénnek a személyisége lényegi tulajdonságát jelentő közösséghez tartozása miatt bekövetkezett jogséreleme csak akkor állapítható meg, ha a bíróság elismeri, hogy van egy, az átsugárzásra vonatkozó törvényi vélelem, ha a személyiség lényegi vonásaként jellemezhető az adott közösséghez tartozás, és a csoport olyan jól meghatározható, körülhatárolható és sérülékeny, hogy a közösséget ért jogsérelem képes áthatni az egyénre: a közösség ereje nem hárítja el a támadást. A tanulmányban kifejtettek szerint e teszt alkalmazása a véleménynyilvánításhoz való jog megfelelő védelmét biztosíthatja azáltal, hogy csak nagyon szűk körben, kiszolgáltatott csoportokkal szembeni extrém módon támadó magatartások szankcionálását teszi lehetővé.

[34] Az alperes hivatkozott az EJEB több határozatára abban a körben, hogy vallásszabadság nem jelent automatikus jogot és abszolút védelmet. Részletesen idézte az Alkotmánybíróság 7/2021. (II. 19.) AB számú határozatának indokolását, kiemelve, hogy a szabad véleménynyilvánításhoz való jog, valamint a közösség, illetve az egyén személyiségi jogának ütközése esetén vizsgálni szükséges azt, hogy a vitatott közlés milyen ügyben, milyen összefüggésben történt.

[35] Megítélése szerint - szemben a jogerős ítélet megállapításával - a bíróságoknak nem az alkotmányos kereteket kell vizsgálnia, hiszen az egy másik bírói fórum feladata, hanem konkrétan az adott ügyet, azaz, hogy az adott karikatúra egy adott közösség (jelen esetben a

római katolikus közösség) ellen irányult-e, vagy a vallási jelképet (keresztre feszített Jézus) csak a karikatúra mondanivalójának elérése érdekében, valamely aktuálpolitikai kérdéskörben megfogalmazott vélemény körében eszközként használta-e fel. A perbeli karikatúra üzenete egy aktuálpolitikai kérdésben kritikus állásfoglalás, nem volt cél a közösség megsértése vagy megfélemlítése. A jogerős ítéletben foglalt döntés a véleménynyilvánítás szabadságának indokolatlan korlátozását jelenti. A magyarországi keresztények közössége nem minősül sérülékeny kisebbségnek vagy közösségnek. Egyetértett a másodfokú bírósággal abban, hogy az adott esetben a szöveget és a képet együttesen kell értelmezni, kifogásolta azonban, hogy a másodfokú bíróság saját szubjektív értelmezését helyezte előtérbe. Álláspontja szerint a karikatúra sajátos műfaj, megítélése szükségszerűen szubjektív, van, aki annak tartalmát azonnal megérti, van, aki arra többször ránéz, és van, aki pedig gondolkodás nélkül tovább lapoz. A karikatúra önálló, eredeti jogvédelmet élvező szellemi alkotás, amelynek jogi védelme nem függ a karikatúra színvonalától. Politikai napilapban megjelenő karikatúra mindenképpen feltételez az olvasótól egyfajta politikai tájékozottságot. Önmagában az a körülmény, hogy egy karikatúra vitát generál, még nem jelenti azt, hogy egy csoport méltósága ellen irányul. Az adott rajz megítélése a közvéleményben nem volt egyöntetű, azt sokan, sokféleképpen ítélték meg, eltérő volt az eljáró bíróságok álláspontja is.

[36] A felperes a jogerős ítélet hatályában fenntartását kérte, annak helyes indokai alapján. Érvelése szerint az alperes a bírói mérlegelést támadja, felülmérlegelésre alapot adó körülmény azonban nem állapítható meg. Az alapjogok ütközését a másodfokú bíróság helyesen oldotta fel, és megalapozottan állapította meg, hogy a karikatúrának többszörös gondolati tartalma van, több üzenetet is hordoz. Közösségének tagjai nem kötelesek túrni hitelveik sérelmét, mely az emberi méltósághoz való joguk korlátozhatatlan belső magjának sérelmét jelenti. Az EJEB az Otto Preminger Institut v. Austria ügyben hozott határozatában alapelveként rögzítette, hogy kerülni kell az olyan szükségtelen támadásokat a vallási közösségek esetében, amelyek nem járulnak hozzá a közügyek vitatásához. Hangsúlyozta, hogy sérülékeny közösség tagja és utalt arra, hogy el kell különíteni vallási közösség kritikáját a vallás kigúnyolásától. Az alperes sértő módon kigúnyolta a vallási közösség alapvető jelképeit, az adott közéleti ügyben az egyház nem nyilvánított véleményt. A rajz vallási tartalma az elsődleges, a jelképek kigúnyolása veszélyes precedens. A vallási jelképek is felhasználhatók ugyan a véleménynyilvánítás során, amely azonban nem lehet önkényes és kifejezésmódjában indokolatlanul bántó.

A Kúria döntése és jogi indokai

[37] Az alperes felülvizsgálati kérelme az alábbiak szerint alaptalan.

[38] A felülvizsgálati kérelem alapján a Kúriának abban a kérdésben kellett állást foglalnia, hogy a másodfokú bíróság az ütköző alapjogok mérlegelésének eredményeként a Ptk. 2:54. § (5) bekezdését megsértve állapította-e meg a jogsértést és alkalmazta a jogkövetkezményeket.

[39] Az Alaptörvény VII. cikk (1) bekezdése szerint mindenkinek joga van a gondolat, a lelkiismeret és a vallás szabadságához. A IX. cikk (1) bekezdése szerint mindenkinek joga van a véleménynyilvánítás szabadságához. A (2) bekezdés szerint Magyarország elismeri és védi a sajtó szabadságát és sokszínűségét, biztosítja a demokratikus közvélemény kialakulásához szükséges szabad tájékoztatás feltételeit. A (4) bekezdés szerint a véleménynyilvánítás szabadságának a gyakorlása nem irányulhat mások emberi méltóságának a megsértésére. Az (5) bekezdés szerint a véleménynyilvánítás szabadságának a gyakorlása nem irányulhat a magyar nemzet, a nemzeti, etnikai, faji vagy vallási közösségek méltóságának a megsértésére. Az ilyen közösséghez tartozó személyek – törvényben meghatározottak szerint – jogosultak a közösséget sértő véleménynyilvánítás ellen, emberi méltóságuk megsértése miatt igényeiket bíróság előtt érvényesíteni.

[40] Az alperes felülvizsgálati kérelmében sérelmezte, hogy a másodfokú bíróság a közösséget ért sérelemre tekintettel a közösség tagja által az emberi méltóságának megsértése miatt érvényesített igény elbírálása során figyelmen kívül hagyta az ún. "sérülékenységi tesztet", amelynek a perbeli jogsértés megítélésében kiemelt jelentőséget tulajdonított. Jogirodalomra hivatkozással azt hangsúlyozta, hogy az egyén jogsértelme csak akkor következhet be, ha az adott közösséghez tartozás olyan szorosan kötődik az egyén önazonosságához és integritásához, hogy a közösséget ért sérelem "átsugárzik" a közösség tagjaira is. Az okfejtés szerint az átsugárzás elvének alkalmazása a véleménynyilvánításhoz való jog megfelelő védelmét biztosítja azáltal, hogy csak nagyon szűk körben, kiszolgáltatott csoportokkal szembeni extrém módon támadó magatartásokat szankcionál.

[41] Az alperes fenti érvelését a Kúria a perbeli jogvita elbírálásához a következők miatt nem tartotta elfogadhatónak.

[42] A bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 2011. évi CLXI. törvény 2. § (2) bekezdése értelmében a bíróságok a jogalkalmazási tevékenységük során biztosítják a jogszabályok érvényesülését. E rendelkezés értelmében a bíróságok a perbe vitt jogvitát a jogszabályok alapján bírálják el. A jogszabályokat a bíróság az Alaptörvény 28. cikkében megfogalmazott elvek mentén értelmezi, az alapjogok ütközése esetén pedig a mérlegeléshez az Alkotmánybíróság joggyakorlata ad iránymutatást. Az alperes által hivatkozott, jogirodalomban tett megállapításokra a bíróság döntést nem alapozhat. Az ún. "átsugárzás" elméletet a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény módosításáról szóló, az Országgyűlés által 2007. október 29. napján elfogadott, az ún. gyűlöletbeszéd szankcionálására vonatkozó törvényhez (T/3719 törvényjavaslathoz) fűzött indoklás tartalmazta, mely szerint a jogsértés lényegét tevő, közösségnek címzett sértés "átsugárzik" a közösséghez tartozó személyre, amely így a fellépés lehetőségét biztosítja az egyén számára. Az Alkotmánybíróság a 96/2008. (VII. 3.) AB számú határozatával a törvény alkotmányellenességét állapította meg. A határozat indokolása szerint a szabályozás ezen módja, a kivetített tulajdonságok sokasága, az átsugárzás technikájának parttalan alkalmazása, valamint az egyén és a közösség között e tulajdonságon alapuló kapcsolat intenzitásának törvényi vétele nem állja ki az Alkotmánybíróság eddigiekben alkalmazott alapjogi tesztjének próbáját.

[43] Az Alaptörvény IX. cikk (4) és (5) bekezdéseit Magyarország Alaptörvényének negyedik módosítása 2013. április 1-jei hatállyal iktatta be, kimondva, hogy az Alaptörvény hatálybalépése előtt meghozott alkotmánybírósági határozatok hatályukat veszítik; e rendelkezés nem érinti az ezen határozatok által kifejtett joghatásokat. Ennek amiatt van jelentősége, mert a módosító rendelkezés megváltoztatta a korábbi alkotmánybírósági határozatok figyelembe vételének a lehetőségét. Az Alaptörvény negyedik módosítása miatt az Alkotmánybíróság – újfent – vizsgálta a korábbi határozataiban foglalt érvek felhasználhatóságát, kimondva, hogy "[a]z Alkotmánybíróság az újabb ügyekben vizsgálandó alkotmányjogi kérdések kapcsán felhasználhatja a korábbi határozataiban kidolgozott érveket, jogelveket és alkotmányossági összefüggéseket, ha az Alaptörvény adott szakaszának az Alkotmánnyal fennálló tartalmi egyezése, az Alaptörvény egészét illető kontextuális egyezősége, az Alaptörvény értelmezési szabályainak figyelembevétele és a konkrét ügy alapján a megállapítások alkalmazhatóságának nincs akadálya, és szükségesnek mutatkozik azoknak a meghozandó döntés indokolásába történő beillesztése {13/2013. (VI.7.) AB határozat, Indokolás [32]-[33]}. Így a perben alkalmazandó Ptk. 2:54. § (5) bekezdésének értelmezése során a - módosítás utáni megerősítés hiányában - meghaladtottá vált 96/2008. (VII. 3.) AB határozatban az Alkotmánybíróság által vizsgált Ptk-t módosító törvény ún. gyűlöletbeszéd törvényi tényállása körében kifejtett "átsugárzás" teóriája, az Alaptörvény -

perben alkalmazandó - IX. cikk (5) bekezdésével való tartalmi egyezés hiányában nem irányadó.

[44] Mindettől függetlenül a Ptk. 2:54. § (5) bekezdésének alkalmazásához azért sem szükséges a sérelmezett közlésnek az egyénre sugárzó, őt sértő jellegét vizsgálni, mert az egyén szerepe a közösséget ért jogsérelem miatti igényérvényesítés vonatkozásában az, hogy a saját nevében, saját személyiségi jogának megsértésére alapítva érvényesítheti a megállapított jogsértés miatti szankciót, ha megállapítható, hogy az adott közösséghez való tartozás személyisége lényeges vonásának minősül.

[45] A Ptk. 2:54. § (5) bekezdése alapján a közösség bármely tagja jogosult a személyisége lényeges vonásának minősülő, a magyar nemzethez, illetve valamely nemzeti, etnikai, faji vagy vallási közösséghez tartozásával összefüggésben a közösséget nagy nyilvánosság előtt súlyosan sértő vagy kifejezésmódjában indokolatlanul bántó jogsérelem esetén a jogsértés megtörténtétől számított 30 napos jogvesztő határidőn belül személyiségi jogát érvényesíteni.

[46] E rendelkezéshez fűzött miniszteri indokolás szerint, "a személyiség lényeges vonásának minősülő jogsértés" szöveg beiktatása azért szükséges, hogy csak komoly esetben és csak ténylegesen a közösséghez tartozók kapjanak jogvédelmet. A "nagy nyilvánosság előtt" fordulat alkalmazása azt a célt szolgálja, hogy perszonális kapcsolatok és magánbeszélgetések ezen a címen ne kerüljenek bírósági tárgyalóterembe, míg a "súlyosan sértő" vagy "kifejezésmódjában indokolatlanul bántó jogsérelem" szöveg alkalmazása azért szükséges, mert a kritika bizonyos szintjét egy közösségnek is túrnie kell.

[47] A másodfokú bíróság az Alkotmánybíróság perbeli jogvita megítéléséhez iránymutató határozatait széleskörűen ismertette. A Kúria csupán kiemeli, hogy az Alaptörvény IX. cikkében biztosított véleménynyilvánítás szabadságából fakadó követelmények érvényesülése körében az Alkotmánybíróság már vizsgálta és meghatározta azokat a szempontokat, amelyeket a bíróságnak a Ptk. 2:54. § (5) bekezdése szerinti jogsértés megítélésekor figyelembe kell vennie [6/2021. (II.19.) AB határozat (a továbbiakban: AB1.), 7/2021. (II.19.) AB határozat, (a továbbiakban: AB2.)].

[48] Az Alkotmánybíróság hivatkozott határozataiban kifejtettek szerint, az Alaptörvény IX. cikk (5) bekezdésének szövegére, céljára, illetve az Alkotmánybíróság korábbi joggyakorlatára figyelemmel megállapítható, hogy a magyar nemzet, a nemzeti, etnikai, faji és vallási közösségek méltósága védelmében a véleménynyilvánítás szabadsága és így a közügyeket érintő szólás alkotmányosan korlátozható. A véleményszabadság már nem nyújt védelmet a közösségekkel kapcsolatos olyan öncélú, a közügyek vitatásának körén kívül eső közléseknek, amelyek célja a pusztá gyűlölködés, a közösséghez tartozó személyek emberi mivoltában való megalázása, a súlyosan bántó vagy sértő kifejezések használata, illetve más jogsérelem okozása. [...] A közéleti vitában kifejtett vélemény megfogalmazása sem járhat az emberi méltóság korlátozhatatlan magjának sérelmével, így a közösséghez tartozó személyek emberi státuszának nyilvánvaló és súlyos becsmérlésével (AB1. Indokolás [23], AB2. Indokolás [27]). A véleménynyilvánítás szabadságának határa ugyanakkor nem valamely közösségnek (illetve a hozzá tartozó egyes személyeknek) a megsértése, hanem a közösség méltóságának megsértése. A közösség méltóságának megsértése nem azonos a közösség megsértésével, s még kevésbé a közösség egyes tagjai érzéseinek megsértésével. [...] Az Alaptörvény IX. cikk (5) bekezdésében nevesített közösségekhez tartozó egyes személyeket szubjektíve esetlegesen sértő, de emberi méltóságuk sérelmét el nem érő kifejezéseket az Alaptörvény IX. cikk (1) bekezdése védi (AB1. Indokolás [24], AB2. Indokolás [29]).

[49] Az Alkotmánybíróság azt is meghatározta, hogy milyen esetben minősül „kifejezésmódjában indokolatlanul bántónak” egy olyan vélemény, amely kifejtésének célja valamely közügy megvitatása, a közhatalom, illetve a közhatalmat gyakorlók ellenőrzése és a

közvélemény tájékoztatása, figyelmének felhívása. Rámutatott, hogy a vélemény kifejezésének a választott formája, stílusa nem lehet következtetlenül vagy túlzóan bántó, de a bírálat, ironia, bizonyos fokú provokáció, adott esetben enyhén sértő vagy bántó közlések is a véleménynyilvánítás szabadságának védelme alatt maradnak. Ez az értelmezés illeszkedik a törvény szövegéhez, figyelembe veszi a véleményalkotó stílusválasztási szabadságát, és nem vezet a véleménynyilvánítás szabadságának aránytalan korlátozásához sem. Az Alkotmánybíróság felhívta ugyanakkor a rendelkezést alkalmazó bíróságok figyelmét, hogy adott közlés üzenetét, célját, illetve sértő vagy bántó voltának mértékét a vitatott közlés tartalma és formája mellett az adott médiumon belüli kontextusára, valamint a társadalmi környezetre tekintettel lehet kellő alapossággal megítélni (AB1. Indokolás [27], AB2. Indokolás [31]). Az Alkotmánybíróság iránymutatása szerint a fenti megállapítások fényében értelmezhető az Alaptörvénnyel összhangban a Ptk. 2:54. § (5) bekezdése. Feltétlenül „súlyosan sértő”-nek, illetve „kifejezőmódjában indokolatlanul bántó”-nak minősíthető a közlés, ha a közösség tagjai emberi méltóságának korlátozhatatlan magját sérti, illetve ha egyébként öncélúan a közösség, illetve tagjai méltóságának a megsértésére irányul (AB1. Indokolás [25]).

[50] Az Alkotmánybíróság arra tekintettel, hogy az Alaptörvény IX. cikk (4) és (5) bekezdése az egyének, illetve a közösségek méltóságát a hétköznapi szólásokon túli más kommunikatív tettekkel szemben is védelemben részesíti, azt hangsúlyozta, hogy annak megítélése, hogy az adott kommunikatív cselekmény valóban a szólásszabadság hatálya alá tartozik-e, több tényező összetett értékelése alapján dönthető csak el. [...] [E]gy tett véleménynyilvánításként kezelésének szükséges, de semmiképp sem elégséges feltétele, hogy a cselekményt elkövető a véleménye kifejezésének céljából cselekedjen - annak ellenére, hogy egy tett véleményszabadság oldaláról történő megítélése szempontjából a jogalkalmazónak elsődlegesen azt kell vizsgálnia, hogy a cselekvőnek mi volt a célja, illetve motívuma a cselekvése során. A véleményszabadság alkalmazásához ugyanis az is szükséges, hogy a közlés választott formája objektív módon is alkalmasnak tekinthető eszköze, közvetítője legyen gondolatok közlésének {AB1. Indokolás [20]), AB2. Indokolás [24], 3089/2019. (IV. 26.) AB határozat, Indokolás [26]}.

[51] A perbeli jogvita elbírálása során a Ptk. 2:54. § (5) bekezdését kellett értelmezni összhangban az Alaptörvény II. cikkével, valamint a IX. cikk (1) és (4)-(5) bekezdéseivel, figyelemmel az Alkotmánybíróság által ezeknek az alapjogoknak az értelmezése tárgyában kialakított gyakorlatára is. Az Alkotmánybíróság a 3/2015. (II. 2.) AB határozatában kifejtette, hogy „[a]z Alaptörvény I. cikk (3) bekezdése szerint alapvető jog más alapvető jog érvényesülése vagy valamely alkotmányos érték védelme érdekében, a feltétlenül szükséges mértékben, az elérni kívánt céllal arányosan, az alapvető jog lényeges tartalmának tiszteletben tartásával korlátozható. [...] E követelményből – az Alaptörvény 28. cikkére is tekintettel – a bíróságoknak az a kötelezettsége adódik, hogy ha olyan jogszabályt értelmeznek, amely valamely alapjog gyakorlását korlátozza, akkor a jogszabály engedte értelmezési mozgástér keretein belül az érintett alapjog korlátozását kizárólag a szükséges és arányos mértékű beavatkozás szintjére szorítsák.” (Indokolás [21]).

[52] Az EJEB a vallásgyalázás, istenkáromlás eseteiben szélesen értelmezi az állami mérlegelés vagy mozgástér elvét, és nem törekszik arra, hogy a kérdésben általánosan követendő, egységes európai mércét határozzon meg. Az EJEB az irányadó gyakorlatát úgy foglalta össze, hogy az Emberi Jogok Európai Egyezménye (a továbbiakban: Egyezmény) által garantált jogok és szabadságok korlátozása „szükségesnek tekinthető-e egy demokratikus társadalomban”; a Bíróság többször megállapította, hogy a szerződő felek bizonyos mérlegelési jogkörrel rendelkeznek. A mások vallási meggyőződésük elleni támadásokkal kapcsolatos jogainak védelmére vonatkozó követelmények egységes európai felfogásának

hiánya kiszélesíti a szerződő államok mérlegelési mozgásterét a véleménynyilvánítás szabadságának szabályozása során olyan kérdésekben, amelyek alkalmasak a személyes meggyőződés megsértésére, mint az erkölcs és a vallás szférája. E tekintetben nemcsak széleskörű mérlegelési jogkörrel rendelkeznek, hanem az Egyezmény 9. cikke értelmében pozitív kötelezettségük is van, hogy kölcsönös toleranciával biztosítsák valamennyi vallás, és a vallási csoporthoz nem tartozók békés együttélését (E.S. v. Ausztria, Application no. 38450/12., 2019. március 18., 44. bek., Leyla Şahin v. Törökország, Application no. 44774/98., 2005. november 10., 107-108 bek., S.A.S. v. Franciaország, Application no. 43835/11., 2014. július 1., 123-128 bek.).

[53] Az EJEB az Otto-Preminger-Institut v. Ausztria ügyben (Application no. 13470/87., 1994. szeptember 20.) hozott ítéletében rámutatott arra, hogy az Egyezmény 9. cikke által védett gondolat-, lelkiismereti és vallásszabadság a demokratikus társadalom alapját képezi. Azok, akik úgy döntenek, hogy gyakorolják vallási meggyőződésük kinyilvánításának szabadságát, függetlenül attól, hogy vallási többséghez vagy kisebbséghez tartoznak, észszerűen nem várhatják el, hogy mentesülnek minden kritika alól. El kell fogadniuk, hogy mások elutasítják vallásos nézeteiket, és tűrniük kell az azzal szemben ellenséges nézetek terjesztését is. A döntésben hivatkozott Gachechiladze v. Grúzia ügyben (Application no. 2591/19., 1993. május 25., 62. bek.) a bíróság ugyanakkor kimondta, hogy ez a tűrési kötelezettség nem korlátlan, az államok jogosan dönthetnek úgy, hogy a mások gondolati, lelkiismereti és vallásszabadságának tiszteletben tartásával összeegyeztethetetlennek tekintett véleményeket korlátozzák (47. bek.). Az EJEB saját joggyakorlatára hivatkozva, mely szerint a szólásszabadság a demokratikus társadalmak egyik legfontosabb alapja, az egyén fejlődésének egyik nélkülözhetetlen feltétele, rögzítette azt is, hogy ez nem csak kedvező, ártalmatlan vagy közömbös információra vonatkozik, hanem azokra is, amelyek sértőek, sokkolóak vagy zavaróak. A szólásszabadság gyakorlása ugyanakkor kötelezettségekkel és felelősséggel jár. Ezek közül az egyik – a vallásos meggyőzésekkel összefüggésben – az az általános követelmény, hogy amennyire csak lehetséges, kerülendők a vallás tárgyával kapcsolatban tett, a vallásokat a „vita” körén kívül gyalázó, indokolatlanul sértő közlemények közzététele (49. bek.).

[54] Az EJEB által követett gyakorlat úgy összegezhető, hogy a vallásgyalázás kérdését érintő döntésekben visszatérő megállapítás: a vallásgyalázó vélemények – bizonyos esetekben – az érintett vallás híveinek vallásszabadságához fűződő jogát sértik, ezért az Egyezmény 10. cikke által biztosított szólásszabadság gyakorlása összeütközhet a 9. cikk által védett vallásszabadsághoz való joggal, és ebből a konfliktusból alkalmanként a vallásszabadsághoz fűződő jog kerülhet ki győztesen, a szólásszabadság gyakorlása ugyanis a 10. cikk (2) bekezdése szerint „mások jogait”, így vallásszabadságát sem sértheti. Az EJEB fent ismertetett ítélkezési gyakorlata alapelveként rögzíti, hogy a jogok ütközésekor semmiféle automatikusan alkalmazható hierarchia nincs. A szólásszabadság csak a vallásokat ért szélsőséges támadásoknál, a vélemény indokolatlanul bántó, sértő jellege esetében korlátozható a vallásszabadság jogának biztosítása érdekében.

[55] A Ptk. 2:54. § (5) bekezdésének törvényi tényállása körében a felperes perbeli legitimációja, a személyisége lényeges vonásának minősülő keresztény vallási közösséghez tartozása, valamint a kifogásolt közlés nagy nyilvánossága igazolást nyert, és a felülvizsgálat eljárásban sem volt vitatott. A további törvényi tényállási elemek viszonya: a jogsérelem súlyosan sértő és kifejezőmódjában indokolatlanul bántó jellege egymáshoz képest vagylagos, azaz a többi feltétel megvalósulása esetén elegendő, ha csak az egyik típusú sérelem állapítható meg. Az elsőfokú bíróság a karikatúra jelentéstartalma és képi megjelenítése alapján a keresztény közösség méltóságának súlyosan sértő jellegét vizsgálta és állapította meg, hogy a jogsértés nem valósult meg. A másodfokú bíróság ugyanakkor a

Krisztus-ábrázolás és a szöveges tartalom közös felhasználását a keresztény közösség méltóságának szempontjából indokolatlanul bántónak minősítette és állapította meg emiatt a jogsértést. A Kúria a másodfokú bíróság vizsgálatával és megállapításaival értett egyet.

[56] A kifogásolt közlés (rajz) jelentésének, tartalmi értelmezésének megítéléséhez nem mellőzhető a megjelenés körülményeinek (hely, idő, műfaji sajátosság) figyelembe vétele.

[57] A perbeli esetben a véleménynyilvánítás megjelenési formája egy karikatúra, amely „jellemző vonásokat kiemelő és tréfásan, gúnyosan eltúlzó ábrázolás, különösen ilyen rajz” [Pusztai Ferenc (szerk.), Magyar Értelmező Kéziszótár, Akadémia Kiadó, 2014. II. kiadás, 626. oldal].

[58] Az eljáró bíróságok helyesen állapították meg, hogy a karikatúra műfajára a könnyen felismerhető, beazonosítható ábrázolás és kevés szöveg megjelenítése a jellemző, amely egyszerű tartalmat közvetít. A karikatúrával szemben támasztott követelmény tehát a közérthetőség.

[59] A karikatúra műfaji sajátosságain kívül az értelmezéshez figyelembe vehető körülmények közé tartozik az is, hogy a perbeli rajz közzététele aktuálpolitikai kérdésekkel foglalkozó, kormánykritikus napilapban történt, ugyanakkor a kereszténység két kiemelkedően fontos vallási ünnepe, a Húsvét és Pünkösd közötti időszakban jelent meg és amint azt a másodfokú bíróság is helyesen az értékelés körébe vonta, a járványügy kezelésével kapcsolatban a keresztény felekezetek nem nyilvánultak meg, nem váltak a kialakult közéleti vita részévé, amellyel az átlagos olvasó is tisztában volt.

[60] A perbeli rajz az alperes értelmezésében egy közéleti vitában, politikai jellegű kérdésben kifejtett gúnyos vélemény, amely nem alkalmas vallási közösség méltóságának megsértésére. A felperes álláspontja ezzel szemben az volt, hogy a rajz erőteljesen és szükségtelenül kigúnyolta vallásának alapjait, Jézus Krisztus személyét és kereszthalálát, sőt közvetve a keresztények üldözésére és lehetséges likvidációjára is utalt. Mindkét fél a sajátját tartotta az egyetlen lehetséges értelmezésnek. Az elsőfokú bíróság megállapítása szerint az átlagos olvasó számára a rajz egyértelműen felismerhető módon a járvány idején folytatott kormányzati kommunikáció kritikáját jelenti, témája közéleti és nem vallási vonatkozású. A Kúria a másodfokú bíróság álláspontjával értett egyet, amely szerint a karikatúrához több lehetséges értelmezés is társítható, elsődlegesen azonban nem közéleti kérdéshez való hozzászólásként értelmezhető, abból éppúgy nem lehet egyértelműen a politikai, közéleti kérdésben kinyilvánított kritikára következtetni, mint ahogy arra sem, ahogyan a felperes a keresztények fizikai likvidációjának, a félelemérzet keltésére alkalmasságának üzenetét is beleértette a karikatúra jelentésébe.

[61] A Kúria általános szempontként utal arra, hogy a személyiségi jogsértés megítélése során, amennyiben egy kijelentésnek az általános közfelfogás szerint többféle jelentéstartalma van és lehetséges olyan értelmezése is, amely az érintett személy számára jogsértő, nem lehet annak csak a lehetséges másik - a jogsértés megállapítását egyébként kizáró - értelmét irányadónak tekintve az érintett felet a jogvédelemtől elzárni (Pfv.IV.21.613/2008/5.). A perbeli esetben a karikatúrában a Krisztus-ábrázolás a képi megjelenítése által a keresztény vallási közösséget súlyosan sértő volta nem állapítható meg. Ezért a karikatúra értelmezése során azt kellett vizsgálni, hogy az általa közvetített közlés kifejezőmódjában indokolatlanul bántó-e.

[62] A másodfokú bíróság helytállóan értelmezte a rajzon megjelenített képet a szövegelemekkel együtt, és helyesen jutott arra a következtetésre, hogy a karikatúra az olvasó számára tartalmi ellentmondástól szenved, nem egyértelmű. Jézus Krisztus kereszthalálának ábrázolása és a szövegbuborékban megjelenített mondat: „alapbetegsége függőséget okozott”, a társadalmi közfelfogásra is figyelemmel, első ránézésre semmiképpen sem értelmezhető

könnyen lefordítható politikai, közéleti véleménynyilvánításként, mindenképpen továbbgondolást, értelmezést igényel. Amint arra a másodfokú bíróság is helyesen utalt, a karikatúrán a képi ábrázoláshoz társított szövegelemek funkciója elsősorban az ábrázolhatatlan gondolati tartalmak feltűntetése a könnyebb érthetőség érdekében. Az adott esetben azonban a keresztre feszített Jézus ábrázolásához társított, szövegbuborékban megjelenített közlés nem a rajz megértését könnyíti, hanem épp ellenkezőleg, számos ellentmondásos értelmezésre, találgatásra ad okot, így az ábrázolni kívánt mondanivaló egyértelmű felismerése az átlagos olvasótól nem várható el.

[63] A kereszthalál pillanatának ábrázolása mellett a szöveges részben szereplő „függőség” kifejezés a köznyelvi jelentése szerint elsősorban valamely káros szenvedélybetegséggel azonosítható, elvontabb értelemben pedig a „keresztén függés” a halál fogalmát jelentheti. Jézus Krisztus kínhalála a keresztény vallás egyik alappillére. A rajzon a kormány járványügyi kommunikációjának kritikájára utaló "alapbetegség" kifejezéshez Jézus személyének és halálának társítása pedig olyan értelmezést is lehetővé tesz, hogy Jézus istenhite, vagy vallási tevékenysége "betegség", amely végül a halálát okozta. Ezért nem fogadható el az elsőfokú bíróságnak az a megállapítása, hogy a rajz a keresztre feszített Jézus Krisztus alakját csupán eszközként használta a mondanivalója kifejezéséhez.

[64] A Kúria teljes mértékben egyetértett a másodfokú bíróságnak azzal a megállapításával, hogy a közlés választott formája – közérthetőség hiányában – objektíve nem volt alkalmas azoknak a gondolatoknak a kifejezésére, amelyeket az alperes a karikatúra jelentésének tulajdonított. Jézus konvencionális ábrázolása és a közügyben való megszólalásra hivatkozás pedig önmagában nem mentesít a jogsértésért való felelősség alól. A karikatúrában kifejeződő gúny az alperesnek nem mutatta be olyan közéleti kérdésben elfoglalt álláspontját, amely a katolikus vallási közösség valamely közéleti vitában elfoglalt álláspontjának kritikájaként volna értelmezhető. A rajz felperes által sértőnek tekintett részével egyáltalán nem járult hozzá a közügyek megvitatásához. Ezért a vallási jelkép felhasználása a karikatúrában önkényes és öncélú, amely így megállapíthatóvá teszi, hogy a választott kifejezés mód a keresztény vallási közösség méltóságát, ezen keresztül a közösséghez tartozó felperes emberi méltóságát indokolatlanul sérti. Mindezek alapján a Kúria úgy ítélte meg, hogy az ütköző alapjogok mérlegelése eredményeként a vélemény szabadság korlátozása az emberi méltóság védelme érdekében szükséges és arányos korlátozás.

[65] Az alperes felülvizsgálati kérelmében megsértett jogszabályként jelölte meg a jogkövetkezmények alkalmazására irányadó Ptk. 2:51. § (1) bekezdés c) pontját és 2:52. §-át. E jogszabályi rendelkezések megsértésére vonatkozóan azonban a felülvizsgálati kérelem indokolást nem tartalmazott. Az 1/2017. Polgári jogegységi határozat alapján az új Pp. hatályba lépését követően is alkalmazandó, a felülvizsgálat engedélyezésével kapcsolatos egyes kérdésekről szóló 1/2016. (II. 15.) PK vélemény 3. pontja szerint a felülvizsgálati kérelem egymással szorosan összefüggő kötelező tartalmi kellékei a jogszabálysértés és a megsértett jogszabályhely megjelölése, valamint annak kifejtése, hogy a fél a határozat megváltoztatását milyen okból kívánja. Ezen együttes törvényi feltételeknek a fél akkor tesz eleget, ha egyrészt a megsértett jogszabályhelyet konkrétan megjelöli, másrészt pedig a hivatkozott jogszabálysértést tartalmilag is körülírja, az arra vonatkozó jogi álláspontját kifejti, vagyis ha jogszabálysértésre való hivatkozása indokait is ismerteti. (1. pont) Érdemben csak azok a hivatkozások vizsgálhatók, amelyek esetében a törvény hivatkozott rendelkezése által előírt tartalmi követelmények maradéktalanul teljesültek. Az egyéb hivatkozásokat a Kúria figyelmen kívül hagyja, amely körülményre határozata indokolásában utal. (4. pont indokolás) Erre tekintettel a Kúria a Ptk. 2:51. § (1) bekezdés c) pontjának és 2:52. §-ának megsértésére vonatkozó hivatkozást figyelmen kívül hagyta.

[66] A kifejtettekre figyelemmel a Kúria megállapította, hogy a másodfokú bíróság jogszabálysértés nélkül állapította meg a jogsértést és alkalmazta a jogkövetkezményeket, ezért a jogerős ítéletet a Pp. 424. § (1) bekezdése alapján hatályában fenntartotta.

Az alkalmazott jogszabályok és az alkalmazott joggyakorlat

[67] 2013. évi V. törvény (Ptk.) 2:42. § (1) és (2) bekezdés, 2:51.§ (1) bekezdés a) és c) pont, 2:52. §., 2:54. § (5) bekezdés

Alaptörvény VII. cikk, IX. cikk

A döntés elvi tartalma

[68] Egy véleménynek többes üzenete, többszörös gondolati tartalma is lehet, és a jogsértő közlés nem élvez feltétlen mentességet pusztán azért, hogy abba védelmet élvező megnyilvánulások – például a közügyek körébe tartozó elemek – is vegyülnek.

[69] A karikatúra a vélemény kifejezésének egyik eszköze, amely a szabad véleménynyilvánítás alapjogi védelme alatt áll. A karikatúra tartalmát a rajz és a szöveges elemek együttes vizsgálatával kell értelmezni. Amennyiben a karikatúra a közérthetőség hiánya miatt többféle értelmezésre ad lehetőséget, azt szükséges vizsgálni, hogy a választott kifejezőmód mennyiben járul hozzá a közügyek vitájához és a közlés választott formája objektíve alkalmas eszköze-e a kifejezni kívánt gondolatok közzétételének.

[70] A karikatúrában a vallási jelkép felhasználása önkényes és öncélú, ha a közügyek megvitatásához semmivel sem járul hozzá. Jézus Krisztus személyének és kereszthalálának a vallást kifejezőmódjában indokolatlanul sértő, kigúnyoló ábrázolása a keresztény vallási közösség méltóságát, ezen keresztül a közösséghez tartozó személy emberi méltóságát sérti.

Záró rész

[71] A Kúria a Pp. 83. § (1) bekezdése alapján a pervesztes alperest kötelezte a felperes jogi képviselőjével felmerült felülvizsgálati eljárási költségének megfizetésére, amelynek összegét a 32/2003. (VIII. 22.) IM rendelet 2. § (1) bekezdés a) pontja alapján állapította meg.

[72] A tárgyi illetékfeljegyzési jog folytán le nem rótt és az illetékekről szóló 1990. évi XCIII. törvény 50. § (1) bekezdése alapján megállapított felülvizsgálati eljárási illetéket a Pp. 102. § (1) bekezdése alapján az eredménytelen felülvizsgálattal élő alperes köteles az államnak megfizetni.

[73] A Kúria az alperes felülvizsgálati kérelmét a Pp. 405. § (1) bekezdése alapján alkalmazandó Pp. 376. § (1) bekezdése alapján tárgyaláson bírálta el.

Budapest, 2022. július 13.

Dr. Kovács Zsuzsanna s.k. a tanács elnöke, Dr. Pataki Árpád s.k. előadó bíró, Dr. Stark Marianna s.k. bíró